

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Каптюров Андрій Андрійович, 1999 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив Київський національний університет імені Тараса Шевченка за спеціальністю 035 «Філологія», закінчив Київський національний університет імені Тараса Шевченка за спеціальністю 052 «Політологія», працює в Бучанському районному управлінні поліції Головного управління Національної поліції в Київській області, виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Філологія».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Київського національного університету імені Тараса Шевченка від «16» липня 2026 року № 410-34 у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради - **Корольова Ігоря Руслановича**, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри полоністики Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Рецензентів - **Алексєєвої Ірини Олексіївни**, кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Білецької Тетяни Олександрівни, кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Офіційних опонентів - **Потапенка Сергія Івановича**, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри англійської філології і філософії мови Київського національного лінгвістичного університету;

Приходченко Олександри Олексіївни, кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри іноземних мов професійного спрямування Запорізького національного університету.

на засіданні 16 вересня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Каптюрову Андрію Андрійовичу на підставі публічного захисту дисертації «Глобалізований концепт CIVIL SOCIETY в англомовному медіадискурсі: когнітивно-аксіологічний аспект» за спеціальністю 035 «Філологія».

Дисертацію виконано у Навчально-науковому інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, місто Київ.

Науковий керівник - **Славова Людмила Леонардівна**, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, що повністю відповідає вимогам пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), та містить нові науково обґрунтовані результати.

Дисертацію присвячено когнітивно-аксіологічному дослідженню механізмів вербалізації концепту CIVIL SOCIETY у сучасному англomовному медіадискурсі та жанрової специфіки його наративного втілення. Концепт CIVIL SOCIETY тлумачиться як глобалізоване ментальне утворення, що репрезентує сферу добровільних об'єднань, незалежних від державної або корпоративної влади. Глобалізований концепт визначено як утворення з інваріантним ядром, центральні компоненти якого, зокрема актантна структура та аксіологічні опозиції, залишаються стабільними попри ідеологічну варіативність периферії. Іншою його ознакою є мовна наднаціональність: концепт вербалізується в різних національних варіантах англійської мови, не обмежуючись жодним із них.

Матеріалом дослідження слугує корпус із 507 статей загальним обсягом понад 370 тисяч слів, опублікованих у 2018-2024 роках у британських, американських та австралійських медіа, а також матеріали міжнародної агенції AFP. До корпусу увійшли статті AP, AAR, AFP, BBC, Carbon Brief, CNN, Fox News, The Guardian і The New York Times. Теоретико-методологічну основу роботи становить поєднання інструментарію когнітивної лінгвістики, аксіології, критичного дискурсу-аналізу і наратології. Застосовано концептуальний аналіз, елементи дискурсивно-історичного підходу, наративний аналіз, кількісний і якісний контент-аналіз, компонентний аналіз лексичних одиниць та аналіз словникових дефініцій. Це дало змогу встановити засоби вербалізації концепту, їх частотність і тенденцію до ідеологічної поляризації.

У роботі систематизовано теоретичні та методологічні засади дослідження концепту в медіадискурсі, розкрито сутність концепту як ключової одиниці когнітивної лінгвістики та простежено формування поняття громадянського суспільства у філософії й політології від античності до сьогодення. За результатами аналізу виокремлено три основні моделі організації концепту CIVIL SOCIETY: опозиційну, метафоричну та екземпліфікаційну. Встановлено, що вибір засобів його вербалізації у медіа зумовлений ідеологічною позицією видання та орієнтацією на цільову аудиторію.

Реконструйовано способи вербалізації концепту CIVIL SOCIETY за допомогою адаптованої моделі драматичного трикутника С. Карпмана. Актантна структура соціального конфлікту охоплює Протагоніста, Антагоніста та Жертву. Протагоністом постає громадянське суспільство в особі активістів і громадських організацій, Антагоністом - інституції влади, структури великого бізнесу, еліти або ідеологічні опоненти, Жертвою - соціальні групи, права яких порушуються, або абстрактні цінності, яким загрожує знищення. Понад 80 відсотків проаналізованих текстів побудовано на логіці протистояння. Домінування лексем protest, demonstrate, clash, arrest, riot над словами discuss, negotiate, talk підтверджує переважно конфронтаційний характер відносин між актантами. Встановлено також рухливість ролей, зокрема перехід Протагоніста у статус Жертви внаслідок арештів, ув'язнення або судових переслідувань.

Когнітивна структура концепту CIVIL SOCIETY організована навколо компонентів ACTION і PURPOSE. Компонент ACTION охоплює вираження невдоволення та протесту, надання допомоги й створення платформи для дискусії, а також деструктивні або провокативні дії. Понад 60 відсотків вербалізаторів цього компонента становлять лексеми protest, demonstrate, march, rally. Компонент PURPOSE вербалізується через апеляцію до цінностей rights, justice, equality, freedom, democracy, але нерідко залишається імпліцитним і виводиться з номінації Протагоніста, наприклад climate activists або human rights defenders. Ліберальні видання акцентують конструктивні аспекти руху і задекларовані цілі, тоді як консервативні медіа частіше зосереджуються на деструктивних або незаконних діях.

Виявлено виражену внутрішню конфліктність концепту, що вербалізується через бінарні опозиції left-wing - right-wing, liberal - conservative та продуктивні префіксальні утворення за моделлю pro- - anti-. У такій репрезентації громадянське суспільство постає не лише як консолідований учасник протистояння з державою, а й як простір ідеологічного

змагання навколо питань міграції, расової справедливості, гендерної ідентичності та екологічної політики. Стратегії реномінації дають медіа змогу легітимізувати прихильників власної позиції та дискредитувати ідеологічних опонентів.

Визначено жанрову специфіку наративного моделювання концепту. Новинні статті, що становлять більшість вибірки, організують виклад від результату події до її причин і контексту за принципом «перевернутої піраміди», а заголовок функціонує як згорнутий мікронаратив, що містить ключових актантів, дію та експліцитно або імпліцитно сформульовану мету. Концептуально-аналітичні статті мають багаторівневу структуру, поєднують особисту історію, локальний конфлікт, національну політику та ширший історичний контекст, створюючи «фрактальний» ефект і посилюючи аргументаційний та емоційний вплив на аудиторію.

Аксіологічний вимір медійних текстів формується через «боротьбу ярликів», концептуальні метафори, прецедентні тексти та конотоніми. Одні й ті самі учасники в різних виданнях номінуються як *activists*, *protesters*, *campaigners*, *freedom fighters* або як *rioters*, *terrorists*, *extremists*, *agitators*, що задає позитивну чи негативну рамку сприйняття. Метафоричні моделі ВІЙНИ та ВОГНЮ драматизують конфлікт, а апеляції до історичних постатей і подій колективної пам'яті, зокрема Мартіна Лютера Кінга, Муссоліні, Гітлера, Голокосту, руху за громадянські права та подій на площі Тяньаньмень, слугують засобами легітимації або делегітимації громадських рухів і реалізують «політику пам'яті».

Наукова новизна роботи полягає у здійсненні цілісного когнітивно-аксіологічного аналізу глобалізованого концепту CIVIL SOCIETY, емпіричному підтвердженні інваріантності його ядра та мовної наднаціональності, застосуванні драматичного трикутника для моделювання взаємодії суспільно-громадянських актантів, описі компонентів ACTION і PURPOSE, внутрішньої конфліктності концепту, жанрових моделей та аксіологічного комплексу його медійного втілення. Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання у викладанні стилістики та інтерпретації тексту, медіалінгвістики, політичної і когнітивної лінгвістики, а також у розробленні програм із медіаграмотності. Дисертація є самостійною науковою працею; використані ідеї, положення та результати інших дослідників мають належні посилання на джерела, порушень академічної доброчесності не виявлено.

Здобувач має 8 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 є статтями: 3 статті опубліковано у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 1 статтю - в іноземному науковому виданні, що індексується у міжнародній наукометричній базі Scopus; 4 публікації мають апробаційний характер. У рішенні зазначаються статті:

- 1) Kaptiurov, A. (2024). Conceptual analysis of 'CIVIL SOCIETY' in English academic discourse. Мовні і концептуальні картини світу, 76(2), 198-210. <https://doi.org/10.17721/2520-6397.2024.2.11>
- 2) Kaptiurov, A. (2024). CIVIL SOCIETY concept in tripartite model of social relations in English-language media discourse. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, (67), 41-44. <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.67.10>
- 3) Kaptiurov, A. (2025). Shaping 'CIVIL SOCIETY' concept in English-language mass media with metaphors and precedential texts. Вісник науки та освіти. Серія «Філологія», 32(2), 22-34. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2\(32\)-22-34](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2(32)-22-34)
- 4) Kaptiurov, A. (2025). CIVIL SOCIETY as political narrative concept in English-language news reports and opinion articles. Studies in Linguistics, Culture, and FLT, 13(2), 24-37. <https://doi.org/10.46687/JSLI9544>

У дискусії взяли участь (голова, рецензенти, офіційні опоненти, інші присутні) та висловили зауваження:

Корольов Ігор Русланович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри полоністики Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, оцінка позитивна без зауважень.

Алексєєва Ірина Олексіївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Не викликає заперечення необхідність провести аналіз концепту CIVIL SOCIETY від античних філософів до сучасних учених у галузі гуманітарних наук, адже висловлені тези доводять не лише глобальність сучасного концепту громадянського суспільства, а й його присутність у філософському та політичному дискурсі з часів Стародавньої Греції. Водночас виникають сумніви щодо доречності фокусу на Конституції США в контексті прав людини, оскільки дисертаційне дослідження описує концепт CIVIL SOCIETY як глобалізований, а США не є єдиною англomовною країною, медіатексти якої вивчаються у роботі.
2. У висновках до першого розділу фраза «має інституційний характер і спрямований на адресата» на с. 86 дослівно повторює фразу зі с. 33, чого слід уникати. Зважаючи на повтор, це твердження потребує уточнення: які саме риси забезпечують інституційний характер дискурсу та чи існує дискурс, який не спрямований на адресата.
3. У висновках до першого розділу стверджується, що дискурсивний аналіз «відіграє ключову роль у формуванні умов для політичної влади конструювати нові реальності» на с. 86. Це формулювання є хибним, оскільки у лінгвістиці дискурсивний аналіз позначає інструмент дослідження, а не створення дискурсу.
4. У роботі трапляються поодинокі хиби технічного характеру, зокрема неправильне написання прізвища Джеффри К. Александера на с. 58.

Білецька Тетяна Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Зауваження мають редакційно-оформлювальний і стилістичний характер. Бажано уніфікувати україномовні відповідники прізвищ іноземних науковців, а також дотримуватися єдиного принципу оформлення ініціалів і прізвищ дослідників у тексті роботи.
2. У першому розділі подекуди трапляються назви монографій, книг і наукових статей, наведення яких безпосередньо в основному тексті не завжди відповідає ustalеним вимогам академічного викладу. Їх доцільно замінити відповідними бібліографічними посиланнями.
3. У тексті дисертації зрідка виявляються окремі орфографічні, стилістичні та технічні огріхи, усунення яких сприяло б підвищенню мовної та редакційної якості роботи.

Потапенко Сергій Іванович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології і філософії мови Київського національного лінгвістичного університету, оцінка позитивна із зауваженнями:

1. В аспекті загального визначення дискурсу у роботі зазначено, що це поняття залишається термінологічно дискусійним з огляду на його багатогранність і відсутність узгодженого методологічного підходу на с. 29. Наведене визначення видається розпливчастим, тому бажано зазначити, яку з проаналізованих дефініцій здобувач вважає найбільш прийнятною для дослідження, або запропонувати власне тлумачення. Не зовсім чітким є і визначення медійного дискурсу як особливого виду комунікації, що поєднує лінгвістичні, соціокультурні, прагматичні та когнітивні особливості на с. 86, адже воно може стосуватися також

академічного і наукового дискурсів. Доцільно окреслити властивості медійного дискурсу, які відрізняють його від інших різновидів.

2. Питання стосуються застосованого концептуального аналізу. Варто подати авторське бачення концепту загалом і концепту CIVIL SOCIETY зокрема, звівши до однієї дефініції наведені у роботі характеристики концепту як ментального утворення на с. 36, одиниці ментальної репрезентації на с. 38, узагальненої ментальної одиниці та складного багатовимірного феномену на с. 40. Необхідно пояснити критерії виокремлення концептів SOCIAL STATE і POLICY на с. 62, GOVERNMENT на с. 92, ELITE і BUSINESS на с. 111. Стосовно CIVIL SOCIETY потребують узгодження його тлумачення як явища на с. 48, сфери на с. 56, простору на с. 59, комунікативного простору між державою та людьми на с. 87, когнітивної моделі соціальної ситуації на с. 91 та конструктора різного типу на с. 34, 47, 88, 140. Слід також пояснити написання назви концепту малими літерами українською мовою та великими літерами англійською. Додаткового обґрунтування потребує застосування драматичного трикутника Стівена Карпмана на с. 93, запропонованого 1968 року, тобто до становлення лінгвокогнітивного підходу.
3. Необхідно впорядкувати різні тлумачення наративу, якими рясніє робота, та визначити межі розуміння цього терміна: як смислового наповнення концепту на с. 41; як принципу структурування людського пізнання і комунікації в усіх сферах людського самовираження на с. 41; як уявлення про навколишній світ, створеного вербальними, візуальними або мультимедійними засобами, мета яких полягає у побудові й конструюванні реальності на с. 42; як фундаментального способу пізнання на с. 145; як об'єкта структурно зорієнтованого наратологічного аналізу на с. 150. Варто пояснити співвідношення цих визначень із політичним наративом, який також названо стратегічним на с. 147, та з тлумаченням наративного характеру медіатекстів про громадянське суспільство на с. 189. Потребує розмежування зміст понять «наративне втілення», «наративні механізми» і «наративні стратегії» на с. 140.
4. Додаткового обґрунтування потребують окремі поняття і терміни. Слід уточнити лінгвістичний статус civil society, що називається словосполученням на с. 75, вербалізатором, номінацією та мовною одиницею на с. 91. Необхідно аргументувати зарахування BBC і The Guardian до суто національних медіа та агентів вторинної інтерпретації, зважаючи на глобальний характер BBC і наявність британського, американського, австралійського, європейського та міжнародного електронних варіантів The Guardian. Варто пояснити значення та авторство термінів «новинні репортажі» на с. 150, «інтроспективні/інтровертні аналітичні статті» на с. 164, а також розуміння терміна «лінгвістичні засоби» на с. 27, 35, 72 у його відмінності від мовних одиниць, мовних і лінгвальних засобів. Сумнівним видається термінопоняття «медійна картина світу» на с. 169; для його обґрунтування необхідно показати відмінність від концептуальної та мовної картин світу.

Приходченко Олександра Олексіївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування Запорізького національного університету, оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У підрозділі 1.2 наведено різні визначення концепту. Варто уточнити, яке з них є найбільш релевантним для цієї наукової розвідки, та пояснити відмінність між поняттями «концепт» і «глобалізований концепт» на с. 68, якими оперує здобувач. Оскільки у роботі зазначено особливий інтерес до поглядів Дж. Лакоффа, потребує пояснення роль концептуальної метафори у дослідженні. Теоретичний огляд сучасної української концептології доцільно доповнити новішими працями, зокрема А. М. Приходько (2025), А. П. Загнітка (2026), А. П. Загнітка та О. М. Бойко (2023).

2. З огляду на цікавий та інформативний ілюстративний матеріал доцільно винести таблиці з результатами на с. 96-98, 102, 104, 109-110, 113, 124 у додатки, замінивши їх в основному тексті вербальним описом, а також надати більш детальний аналіз прикладів на с. 119-120, 121, 122, 128.
3. У пункті 3.3.1 йдеться про позитивні та негативні оцінні судження, представлені у текстах англомовних засобів масової інформації на с. 171. Необхідно конкретизувати, якими саме мовними засобами досягається вербалізація негативної та позитивної оцінки у згаданих текстах.

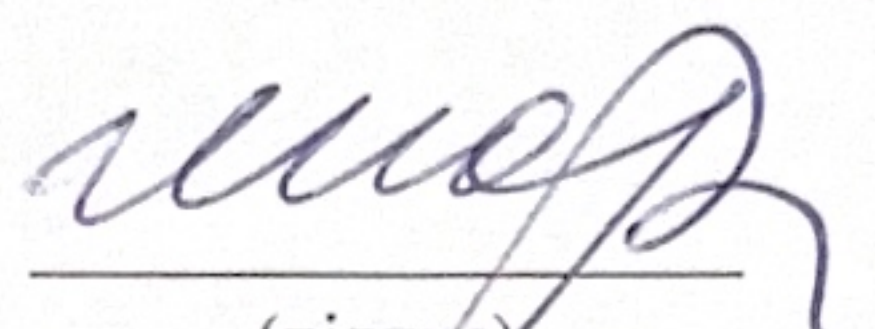
Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,
«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Каптюрову Андрію Андрійовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

(підпис)

Ігор Корольов

ПІДПИС: ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НАЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
17.09.2026р.

